

IMPACTUL SCHIMBĂRILOR POLITICE ȘI TERORISMULUI ASUPRA CERERII TURISTICE. STUDII DE CAZ: TURCIA, ISRAEL, IORDANIA

Student **Alina Diana BRUMAR**

Universitatea din București, Facultatea de Geografie

E-mail: brumar.alina@yahoo.com

The impact of political changes and terrorism on tourism demand. Case studies: Turkey, Israel, Jordan. Terrorism, in all its forms, has become increasingly present in our daily lives and since the beginning of the millennium has had an increment influence especially on the economy. On the other hand, the tourism phenomenon has taken on a global dimension, involving hundreds of millions of people annually who travel to and from different parts of the Globe. Understanding the link between tourism and political instability is vital for any nation. The three case studies the author chose to analyse are: Turkey, Israel and Jordan. Turkey, one of the most visited countries in the world, registered a dramatic decrease of number of tourists in 2016 of the results of terrorist attacks, but also the degradation of diplomatic relationships with both Russia and the European Union. Israel, this small country bordering Mediterranean Sea, has been facing wars and tensions since its inception, and this has prompted several terrorist groups to built bases here. Although the country is known for religious tourism and many tourists choose to come here to visit places described in biblical stories, the authorities are facing great problems from both Palestinians and Ghaza Strip rebels. Jordan is one of the most disadvantaged countries when it comes to geographical position, but despite this fact, the state manage to reduce the terrorism index to very low values before the outbreak of the Syrian War. Currently, Jordan is one of the nations that is making considerable efforts to change the development strategy in the field of tourism and to prove to tourists that despite its geographical position, it remains a safe country.

Key words: Middle East, tourist attractions, economy, violence, conflict.

Introducere

Turismul a devenit un fenomen extrem de important în epoca actuală, constituind principala formă de relaxare a oamenilor, dar și un sector economic major, cu venituri semnificative. Marea problemă a acestui sector economic este că prezintă o sensibilitate foarte mare la instabilitatea politică, la schimbările economice sau sociale care au loc într-o țară, dar mai ales la ceea ce numim în prezent terorism internațional.

Atunci când se încearcă o analiză a unei regiuni atât de complexe, cum este cea a Orientului Mijlociu, este esențial ca autorul să cunoască istoria zonei în cauză. Cuvântul care ar descrie cel mai bine istoria regiunii este „instabilitate”. Încă din timpuri biblice Orientul Mijlociu a fost măcinat de numeroase conflicte, războaie, confruntări interetnice, iar acest lucru a fost posibil datorită unei lungi locuiri a acestui teritoriu, vechea Mesopotamie, marile imperii care au luat naștere mai târziu s-au luptat pentru hegemonie și expansiune teritorială. Până la apariția statelor, pe care noi le cunoaștem astăzi, popoare întregi s-au format și au dispărut în această parte a lumii care este doar la un pas de Europa (Mansfield, 2016; Lewis, 2014). Odată cu nevoia de cunoaștere tot mai mare a oamenilor au apărut noi forme de turism și noi destinații turistice. Orientul Mijlociu ar putea fi una dintre cele mai atractive zone ale lumii dacă numărul conflictelor ar scădea. Pentru multe state, inclusiv Turcia, turismul reprezintă un sector economic major (Duman, Tosun, 2010) cu o importantă contribuție la PIB-ul țării (Keskin, Cansiz, 2010, Akkemik, 2012).

Deși multe țări încearcă o diversificare a formelor de turism și a serviciilor, acest lucru nu ajută în contextul unor tensiuni politice majore (Duman, Kozak, 2010; Duman, Tosun, 2010; Okuyucu, 2013; Demir, Saribaş, 2014; Vardari, Krasniqi, 2019). Modul în care cel mai recent eveniment din Orientul Mijlociu, "Primăvara Arabă" (Abdelsalam, 2015), care a atras după sine Războiul Sirian, a influențat decisiv cererea turistică din regiunea MENA, este extrem de clar pentru cunoscătorii zonei (Alvarez, Korzay, 2008; Abdelsalam, 2015; Allan, Alkushman, 2019; Beirman, 2002; Karl et al., 2017).

În ultimul timp, se remarcă o conștientizare a legăturii dintre fenomenul turistic și terorism în diferite regiuni ale lumii (Albu, 2016, Eyuboğlu, Eyuboğlu, 2018). Dacă în urmă cu câțiva ani, această legătură nu trezea prea mult interes, în prezent aceasta este tot mai studiată de specialiștii în domeniu. Fenomenul terorist nu a luat naștere în societatea contemporană, la fel cum nici turismul nu a apărut acum. Terorismul există încă din Antichitate sub forme puțin diferite de cele din prezent, însă un lucru s-a menținut: dorința de a provoca teroare (lb. latină - terorism = terror, terroris) (Law, 2016). Acest fenomen a devenit din ce în ce mai prezent în viața noastră în contextul globalizării și a deschiderii granițelor între cât mai multe state, și astfel s-a ajuns la ceea ce numim în prezent terorism internațional (Atanasiu et al., 2014; Lungu, 2013).

Scopul acestui studiu este realizarea unei corelații între fenomenul turistic și instabilitatea politică, având ca și studiu de caz Orientul Mijlociu. Această regiune se bucură de multe situri aflate pe lista Patrimoniului Mondial UNESCO, dar în ciuda acestui fapt, turismul în regiune nu este înfloritor din cauza conflictelor armate care au izbucnit în zonă încă de la începutul acestui mileniu. Pentru a elabora un studiu reprezentativ, am ales Turcia, Israel și Iordania deoarece sunt unele dintre cele mai cunoscute destinații turistice din regiune, grav afectate, fie de situația politică internă a țării fie de conflictele de la granițe.

Metodologie

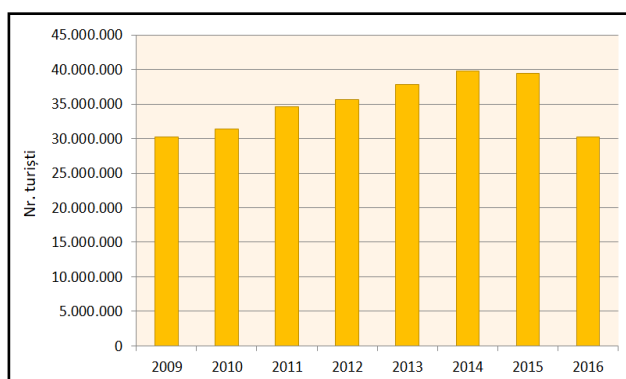
Pentru elaborarea studiului am folosit metodele analitică și sintetică, prin intermediul cărora a fost analizat fenomenul turistic din regiune, cu precădere din țările menționate, o atenție deosebită fiind acordată factorului politic și a modului în care terorismul este prezent aici. De asemenea, aplicarea metodei analitice a fost extrem de utilă în interpretarea datelor turistice pe care le-am descărcat de pe site-uri de specialitate. Datele folosite în cadrul studiului sunt reprezentate de numărul de turiști din Turcia, Israel și Iordania, care ulterior au fost prelucrate folosind programul Microsoft Excel. Prelucrarea datelor a permis transpunerea acestora în grafice pentru a evidenția mai bine modificările survenite în numărul sosirilor turistice. Datele privind numărul turiștilor au fost luate de la baza de date globală numită: CEIC (Global Economic Data, Indicators, Charts & Forecasts). De asemenea, am utilizat și indicele de terorism, preluat din raportul anual Global Terrorism Index 2018, dar și date publicate de Institute for Economics and Peace. Pe baza graficelor obținute, am putut folosi metoda comparativă prin intermediul căreia am realizat o corelație între numărul sosirilor turistice dintr-o anumită perioadă și valoarea indicelui de terorism.

Rezultate

Așa cum am menționat anterior, rezultate studiului sunt relaționate comparației datelor privind sosirile turiștilor și indicele de terorism. Primul lucru observat atunci când comparăm cele două grafice este că relația dintre ele este invers proporțională, atunci când indicele de terorism are o valoare mare, numărul turiștilor este în scădere.

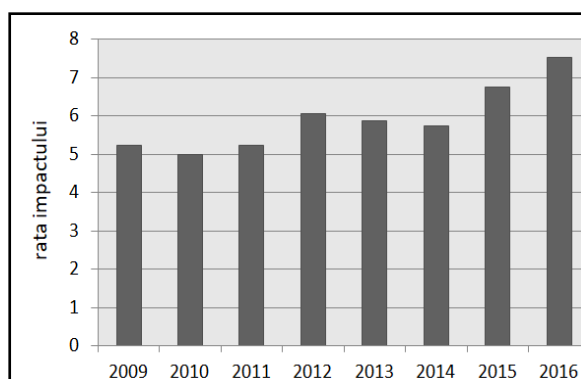
În ceea ce privește Turcia, sectorul turistic este unul dintre cele mai importante sectoare ale

economiei. Așa cum se observă și pe figura 1, numărul turiștilor a fost în creștere până în anul 2014, iar începând cu 2015 acesta înregistrează o scădere ușoară pe fondul tensiunilor care apar în țară. La sfârșitul lunii iulie 2015, izbucnește cea de-a treia fază a conflictului kurd-turc dintre diferite grupări insurgente kurde și guvernul turc, în urma tentativelor diplomatice eșuate de a pune capăt acestui lung conflict (ISDP, 2016). Tot în 2015, Turcia doboară un avion militar rus în timpul unei misiuni de bombardament din Siria (Ataman, Özdemir, 2018). Rusia, cel de-al doilea partener comercial al Turciei, impune sancțiuni economice (Öncel, Liapina, 2018). Uniunea Europeană ajunge la o înțelegere prin care Turcia restrânge fluxul migranților în Europa, în schimbul a 3 miliarde de euro (3,17 miliarde de dolari) și a concesiilor privind negocierile de aderare la UE.

Fig. 1. Turiști sosiți în Turcia în perioada 2005 – 2016

(Sursa datelor: www.ceicdata.com/World Bank)

Fig. 2. Indicele de terorism în Turcia

(Sursa: tradigeconomics.com/institute for economics and peace)

În 2016, industria turistică se prăbușește, pe fondul mai multor evenimente care descurajează turiștii să vină în Turcia. Primul este atacul cu bombă asupra convoiului militar din capitala Ankara, care ucide cel puțin 38 de persoane. O fracțiune kurdă revendică atacul. Al doilea este atacul cu mașină capcană din Ankara, care ucide 37 de persoane (Montague et al., 2016). Aceeași fracțiune kurdă revendică atacul (Montague et al., 2016). Se creează tensiuni cu UE, după ce președintele Erdogan afirmă că acordul privind restricționarea fluxurilor de migranți s-ar putea prăbuși dacă turcii nu vor beneficia de acces fără vize în UE. În același an are loc un atac cu bombă asupra aeroportului Ataturk din Istanbul și sunt ucise 42 de persoane, inclusiv 13 cetățeni străini (Montague et al., 2016). Autoritățile turcești consideră că atacul poartă semnele ISIS. Ulterior, are loc lovitura de stat eșuată, care dorea înlăturarea lui Erdogan.

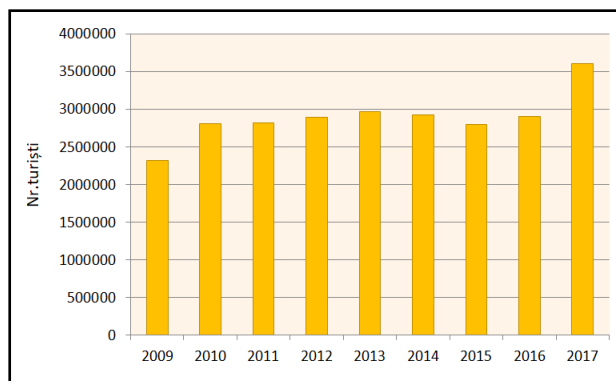
Toate aceste evenimente au un impact semnificativ asupra fluxurilor de turiști, iar pe cel de-al doilea grafic (fig. 2) se observă cel mai bine evenimentele. În toți cei 8 ani de-a lungul cărora s-a desfășurat studiul, țara apare cu valori peste jumătate la rata de impact. Așa cum am menționat anterior, cel mai afectat an a fost 2016, atunci când indicele depășește valoarea de 7 ca impact. Indicele terorismului în Turcia a scăzut la 7,04 în 2017, de la 7,52 în 2016.

Așadar, principalele motivele care au dus la declinul industriei turistice sunt: o creștere generală a violenței politice, tensiunile politice cu Rusia, și atacurile teroriste, dar și imaginea proastă a politicilor din ce în ce mai dure ale lui Erdogan (Altunışık, 2015, Aras, 2017) și chiar deprecierea lirei turcești (Maitah et al., 2017).

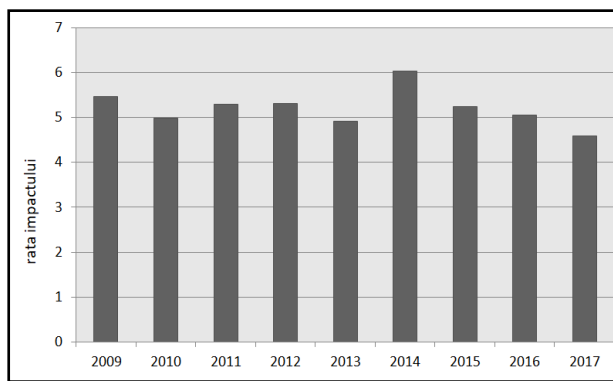
Israelul este a doua țară pe care o voi analiza în cadrul acestui studiu. Deși nu are o suprafață

mare, țara poate fi considerată un muzeu în aer liber atât datorită bogățiilor cadrului natural, cât și celor antropice, în special obiective legate de evenimente religioase. Pe teritoriul Israelului, cea mai practică formă de turism este cel religios, însă acesta se combină și cu alte forme de turism precum cel cultural, istoric și chiar litoral, datorită lungimii mari a zonei de coastă (188 km.) (Ministry of the Environment Planning Department, 2000).

Analizând graficul turiștilor sosiți în Israel (Fig. 3) putem aprecia că de-a lungul timpului acest sector a înregistrat variații ale numărului de turiști, însă în prezent are o tendință ascendentă. Această creștere se datorează, în special, deschiderii unor noi rute aeriene din Islanda, Miami, Shanghai, America de Sud și New Delhi (Amir, 2018). Prin comparație, se observă că indicele de terorism pe teritoriul Israelului este destul de ridicat, ținând cont de numeroasele grupări teroriste care acționează aici și în Palestina. Creșterea tensiunilor provocate de atacurile cu rachete din Gaza asupra Israelului și zborurile israeliene asupra Fâșiei Gaza cresc riscul de atacuri teroriste în Israel. O creștere accentuată a indicelui de terorism, deci a instabilității în țară, se observă în anul 2014, fiind corelată cu o scădere a numărului de turiști în același an (Fig. 3,4).

Fig. 3. Turiști sosiți în Israel în perioada 2005 – 2018 (Sursa datelor: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/tourism-in-israel>)

Fig. 4. Indicele de terorism în Israel (Sursa: TRADIGECONOMICS.COM/ INSTITUTE FOR ECONOMICS AND PEACE)

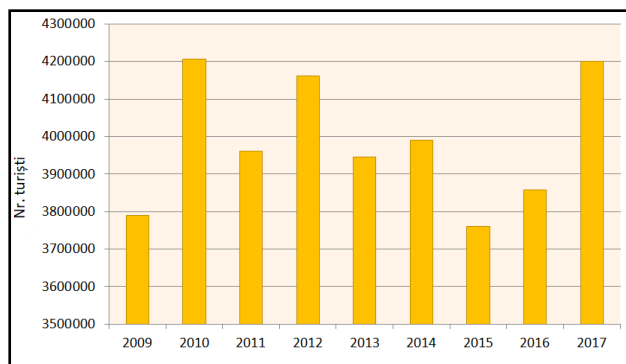
La data de 8 iulie 2014, după ce mai mult de 80 de rachete au fost lansate din Fâșia Gaza, Israelul a lansat o operațiune militară împotriva Hamasului și a Jihadului Islamic Palestinian din Fâșia Gaza. Operațiunea a fost precedată de o lună de escaladare a violenței care a început cu răpirea și asasinarea a trei adolescenți israelieni de către ofițerii Hamas din Cisiordania și a continuat cu arestarea liderilor Hamas și dezmembrarea instituțiilor Hamas din Cisiordania de către Forțele de Apărare Israeliene (Ministerul Afacerilor Externe din Israel, 2015).

De asemenea, în anii următori, deși se înregistrează scăderi ale indicelui de terorism, acesta este încă prezent prin mai multe atacuri. În anul 2016 au avut loc mai multe evenimente care au avut rolul de a speria atât populația cât și turiștii: în ianuarie și iunie 2016, au existat atacuri de arme de foc în centrul Tel Avivului, uciderea și rănirea trecătorilor; în martie 2016, o persoană a fost ucisă și alte nouă persoane au fost rănite într-un atac cu un cuțit în Jaffa, la sud de Tel Aviv; în aprilie 2016, un dispozitiv exploziv a fost detonat într-un autobuz din Ierusalimul de Sud care a rănit pasagerii și trecătorii (Ministerul Afacerilor Externe din Israel, 2019). Și în anul 2017 au existat mai multe evenimente menite să provoace teroarea în țară, însă acest lucru nu i-a descurajat pe turiști, indicele de terorism menținându-se la cea mai mică valoare din ultimii ani - 4,58 (Fig. 4).

Cel de-al treilea studiu de caz este Iordania, a cărei poziție geografică îi oferă instabilitate în ceea ce privește fluxurile turistice deoarece este înconjurată de trei dintre cele mai tumultuoase țări ale lumii: Israel, Siria și Irak. Tradiția „turistică” a Iordaniei este una veche, oamenii fiind foarte ospitalieri (Shdeifat et al., 2006). Caravanele de cămilă au legat legendara autostradă a regelui, transportând tămâie în schimbul mirodeniilor, în timp ce comercianții Nabatai, legionarii romani, armatele musulmane și cruciații au trecut pe aici (Shdeifat et al., 2006), lăsând în urmă monumente impresionante. Aceste monumente, inclusiv amfiteatrele romane, castelele cruciadelor și mozaicurile creștine, au fascinat ulterior călătorii care au venit aici în căutarea antichității și a originii credinței.

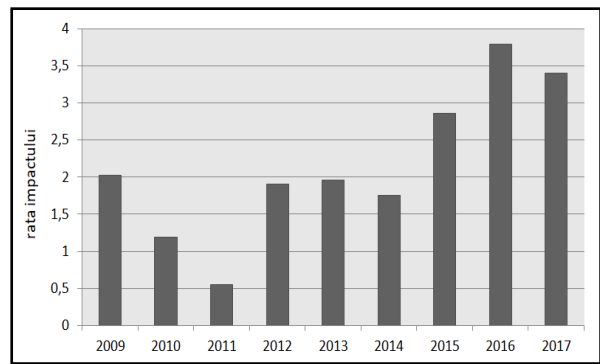
În ciuda poziției geografice, Iordania este una dintre cele mai sigure țări ale lumii. Conform „Raportului de lege și ordine al lui Gallup” din 2017, aceasta se situa pe locul 9 (din 135) în lume atunci când evaluează sentimentul securității personale, prin comparație Statele Unite au ocupat locul 26.

Analizând graficul sosirilor turistice în Iordania (Fig. 5) observăm că acesta înregistrează variații, alternând perioadele de creștere cu cele în care numărul turiștilor a scăzut. Se estimează că începând cu anul 2011, turismul a scăzut cu 66%. Aceste oscilații se datorează, bineînțeles, tensiunilor din regiune. Istoric vorbind încă de la sfârșitul secolului al XX-lea Iordania a suferit din cauza tensiunilor din regiune, astfel putem vorbi despre: prima intifadă¹⁾ a avut loc din 1987 până în 1993, cea de-a doua intifadă, sau intifada de la Al-Aqsa, a început la sfârșitul lunii septembrie 2000 și se presupune că s-a încheiat la sfârșitul

Fig. 5. Turiști sosiți în Iordania în perioada 2005 – 2016

(Sursa datelor: www.ceicdata.com/World Bank)

Fig. 6. Indicele de terorism în Iordania
(Sursa: TRADIGECONOMICS.COM/INSTITUTE FOR ECONOMICS AND PEACE)

lunii februarie 2003 (Brym et al., Enciclopedia Britannica). Apoi a urmat Războiul din Irak, în 2008 recesiunea globală, iar mai recent, ceea ce se vede și pe grafic Primăvara Arabă, totul culminând cu Războiul Sirian. Nu există restricții în vizitarea Iordaniei, doar o fâșie de 2 mile de-a lungul graniței cu Siria, unde turiștilor li se recomandă să nu ajungă, însă este oricum departe de punctele de interes turistic.

Numărul de vizitatori a ajuns la aproape 4,2 milioane în 2017, iar obiectivul autorităților este de a crește numărul turiștilor din Iordania până la 7 milioane până în 2020. „Iordania s-a dovedit a fi un paradis al păcii într-o zonă aflată în criză, dar multe locuri din lume sunt în criză”, conform declarațiilor ministrului

1) Revolta palestiniană împotriva ocupației israeliene a Cisiordaniei și a Fâșiei Gaza. Prima intifadă a durat între 1987 și 1993, iar cea de-a doua a început în septembrie 2000. La sfârșitul lunii februarie 2003, sursele israeliene au dezvăluit un document transmis de către autoritatea palestiniană. Acesta a oferit un angajament palestinian de a opri operațiunile armate împotriva Israelului în schimbul retragerii treptate a armatei israeliene în locațiile sale ocupate în septembrie 2000 (Brym et al., Enciclopedia Britannica).

turismului, Lina Mazhar Annab (Morris, 2018). Economia țării a fost puternic afectată de impactul combinat al crizei financiare internaționale și primăvara arabă în Siria și Irak.

Recent, Iordania „încearcă să își schimbe abordarea în domeniul turismului” (Morris, 2018). S-au identificat diferite segmente: turism de aventură, cultural, arheologic, medical și religios, cu câteva situri biblice din Iordania.

Deși Iordania era considerată una dintre cele mai sigure țări ale lumii, odată cu izbucnirea conflictului sirian la granițe, acest lucru s-a schimbat. Înainte de 2011, țara a redus indicele de terorism sub 5, însă după anul „Primăverii Arabe” acesta crește simțitor (Fig. 6). În ultimii ani s-au înregistrat o serie de incidente, dintre care majoritatea au vizat forțele de securitate locale. Se remarcă anul 2016, ca fiind „cel mai negru an” pentru Iordania: în iunie un atac cu mașină capcană a ucis mai mulți soldați în apropierea unei tabere de refugiați, la granița cu Siria (Hume et al., 2016). La 18 decembrie 2016, 10 persoane au fost ucise, inclusiv 3 civili, și cel puțin 29 de oameni au fost răniți într-un atac terorist la Kerak; nu este clar dacă turiștii au fost vizați în mod deliberat. Autoritățile din Iordania au întrerupt cu succes o serie de atacuri planificate și au făcut numeroase arestări (Asharq Al-Awsat, 2018). Indicele de terorism în Iordania a scăzut la 3,40 în 2017 de la 3,79 în 2016.

Concluzii

Regiunea Orientului Mijlociu, prin numeroasele conflicte care au izbucnit aici de-a lungul timpului, poate fi considerată una dintre cele mai instabile regiuni ale lumii. Zona este cunoscută ca și „leagănul civilizației” dispunând de un patrimoniu cultural impresionant, marile imperii ale antichității lăsând multe mărturii ale existenței lor pe aceste meleaguri.

Raportându-mă la exemplele de mai sus, se observă că o escaladare a violenței a dus la scăderea numărului de turiști. Pe lângă problemele deja existente aici, terorismul a devenit o amenințare majoră care distruge stabilitatea regiunii. Multe grupări teroriste au găsit „teren fertil” în Orient pentru acțiunile lor. Terorismul este una dintre cele mai mari amenințări în momentul actual, și nu doar pentru statele pe teritoriul cărora acționează în mod obișnuit, ci pentru întreaga planetă.

Bibliografie

Abdelsalam E. (2015), *The Arab spring: Its origins, evolution and consequences... four years on*, *Intellectual Discourse*, pp. 119-139, ISSN 0128-4878 (Print); ISSN 2289-5639 (Online).

Akkemik A. K. (2012), *Assessing the importance of international tourism for the Turkish economy: a social accounting matrix analysis*, *Tourism Management*, vol. 33, nr. 4, pp. 790-801.

Albu C. E. (2016), *Tourism and terrorism: a worldwide perspective*, *CES Working Papers*, vol. VIII, no. 1, pp. 1-19, disponibil la: http://ceswp.uaic.ro/articles/CESWP2016_VIII_ALB.pdf, accesat la 10.09.2019.

Allan M., Alkushman S. (2019), *Exploring the impacts of the Arab Spring on tourism in Jordan: Perspectives of the public and private sector*, *e-Review of Tourism Research (eRTR)*, vol. 16, no. 4,

Altunışık M.B. (2015), *Turkey in 2014: Juggling Domestic and Foreign Policy Challenges*, *Geographical Overview, Middle East and Turkey*, pp. 213-216, https://www.iemed.org/observatori/arees-danalisi/arxius-adjunts/anuari/med.2015/IEMed%20Yearbook%202015_Panorama_Turkey_MelihaBenliAltunisik.pdf., accesat 17.10.2019.

Alvarez M.D., Korzay M. (2008), *Influence of politics and media in the perceptions of Turkey as a tourism destination*, *Tourism Review*, vol. 63, nr. 2 pp. 38-46.

Amir R.S., (2018), *Israel sets new record with 3.6 million tourists in 2017*, *Israel 21 C* – 3 January

- <https://www.israel21c.org/israel-sets-new-record-with-3-6-million-tourists-in-2017/>, accesat 19.10.2019.
- Aras B. (2017), *Turkish foreign policy after July 15*, IPM, IPC, ISBN: 978-605-9178-73-0.
- Asharq Al-Awsat (2018), 10 Jailed for Karak Attack in Jordan, 13 november <https://aawsat.com/english/home/article/1461326/10-jailed-karak-attack-jordan>, accesat 19.10.2019.
- Ataman M., Özdemir C. (2018), *Turkey's Syria Policy: Constant Objectives, Shifting Priorities*, Turkish Journal of Middle Eastern Studies, vol. 5, no. 2, pp. 13-35, DOI: 10.26513/tocd.466046.
- Atanasiu M., Stăncilă L. (2014), *Terorismul - răul din umbră al începutului de secol*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, ISBN 978-606-660-167-2.
- Beirman D. (2002), *Marketing of tourism destinations during a prolonged crisis: Israel and the Middle East*, Journal of Vacation Marketing, vol. 8, pp. 167-176.
- Brym R.J., Araj B. Intifadah - Palestinian-Israeli History, Enciclopedia Britannica <https://www.britannica.com/topic/intifadah>, accesat 18.10.2019
- Demir C., Saribaş O. (2014), *Luxury tourism in Turkey*, International Journal of Contemporary Economics and Administrative Sciences vol. 4, nr. 1-2, pp.1-20.
- Duman T., Kozak M. (2010), *The Turkish Tourism Product: Differentiation and Competitiveness*, Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research, vol. 21, nr. 1, pp. 89- 106.
- Duman T., Tosun C. (2010), *Current Developments in Turkish Tourism*, Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research, vol. 21, nr. 1, pp. 5-9.
- Eyuboğlu S., Eyuboğlu K. (2018), *Examining the causal nexus between tourist arrivals and terrorism in emerging countries*, Journal of Mehmet Akif Ersoy University Economics and Administrative Sciences Faculty, vol. 5, nr. 3, pp. 925-933.
- Hume T., Elwazer S. (2016), 5 killed in attack on intelligence agency office in refugee camp in Jordan, CNN – 7 june <https://edition.cnn.com/2016/06/06/middleeast/jordan-baqaa-camp-attack/index.html> - accesat 19.10.2019
- Karl M., Winder G., Bauer Al. (2017), *Terrorism and tourism in Israel: Analysis of the temporal scale*, - Tourism Economics, vol. 23, nr. 6, pp. 1343–1352.
- Keskin A., Cansiz H. (2010), *Tourism, Turkey and economic development*, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 24, Sayı: 4.
- Law R.D. (2016), *Istoria terorismului. De la asirieni la jihadiști*, Editura Corint, București, ISBN 978-606-793-099-3.
- Lewis B. (2014), *Istoria Orientului Mijlociu. De la apariția creștinismului până în prezent*, Editura Polirom, Iași, ISBN 978-973-46-4732-3.
- Lungu E. (2013), *Zece ani de turbulențe în securitatea lumii 2001 – 2011*, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale, București, ISBN 978-973-7745-86-6.
- Maitah M., Mustofa J., Ugur G. (2016), *The impact of terrorist attacks on foreign exchange rate: Case study of Turkish lira versus pound sterling*, Prague.
- Mansfield P. (2016), *O istorie a Orientului Mijlociu*, Editura Humanitas, București, ISBN 978-973-505-076-4.
- Ministry of the Environment Planning Department, 2000, Coastal Area Management Programme (CAMP) ISRAEL.
- Montague Z., Rosen K.R., Williams T.R. (2016), *Recent Terrorist Attacks in Turkey*, The New York Times, 31 december <https://www.nytimes.com/interactive/2016/12/31/world/europe/turkey-recent-attacks.html> - accesat 19.10.2019
- Morris J. (2018), *Number of tourists in Jordan finally increasing*, Tourism Review News, 7 may <https://www.tourism-review.com/jordan-number-of-tourists-is-going-up-news10579>, accesat 19.10.2019.
- Okuyucu A. (2013), *Tourism development in Turkey: development process, challenges and patterns*, The
-

Journal of Academic social science studies, volume 6 issue 7, pp. 815-827.

Öncel A., Liapina L. (2018), The effects of Turkish-Russian political relations on bilateral trade balance: Cointegration and causal analysis, *Theoretical and Applied Economics*, Volume XXV, No. 1(614), Spring, pp. 73-94

Shdeifat O., Mohsen M., Mustafa M., Al-Ali Y., Al-Mhaisen B. (2006), *Tourism in Jordan*, LIFE Third Countries.

Vardari L., Krasniqi D. (2019), *Turkey's Tourism Sector Impact on Economic Growth*, *Social Sciences, Management and Economics Journal*, vol. 1, nr. 1, pp. 13-20.

* * * (2018), Institute for Economics and Peace, *Global Terrorism Index, Measuring the impact of terrorism*.

* * * Institute for Security and Development Policy, 2016, *Turkey's Kurdish Conflict: 2015-Present*, <http://isdpeu/publication/turkeys-kurdish-conflict-2015-present/> - accesat 19.10.2019

* * * Israel Ministry of Foreign Affairs, *The 2014 Gaza Conflict: Factual and Legal Aspects*, 14 Jun 2015, <https://mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/IsraelGaza2014/Pages/2014-Gaza-Conflict-Factual-and-Legal-Aspects.aspx> - accesat 19.10.2019.

* * * Israel Ministry of Foreign Affairs, *Wave of terror 2015-2019*, 22 Sep 2019 <https://mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/Terrorism/Palestinian/Pages/Wave-of-terror-October-2015.aspx>, accesat 19.10.2019.

Primit în redacție: 15.08.2019

Revizuit: 20.10.2019

Acceptat pentru publicare: 16.12.2019